«Պատմութիւն հին Հայ Տարագին, զոր հրատարակեց Հ. Վ. Հացունի, տեղեկութեանց ճոխութիւն և վաւերագրական այնպիսի մեծ արժէք մը կը ներկայացնէ, որ հեղինակին գերիվերոյ հմտութիւնը ցոյց կու տան։ Իր երկը լուսաբանելու համար, Հայ հնախօսը կատարած է մանրանկարներու, մետալներու, կնիքներու և դրամներու վերարտադրութիւններ, որոնք ոչ միայն գիտական այլ նաև գեղարուեստական փայլ մը կ'ընծայեն այդ գործին։ Առաջին երկար մասի մը մէջ քաղաքային տարազին վրայ խօսէլէն յետոյ, Ս. Ղազարու գիտուն գրադարանապետը կ'ուսումնասիրէ՝ երկրորդ մասին մէջ, եկեղեցական զգեստաւորումը։

Սրբազան հանդերձից նկատմամբ գրուած ծանօթութիւնները շատ կարևոր նպաստ մը կ'ընծեռեն ծիսաբանութեան պատմութեան՝ որու օգտակարութիւնը պատմաբաններէ ընդունուած է։ Որով նպատակս եղաւ առնել Հեղինակին համբերատար խուզարկումներն ու ներկայացնել ընթերցողիս ալ՝ որ հայերէնի հետ ընտանութիւն չունի։

Ուսումնասիրութեանս ընթացքին տեսայ, մի քիչ զարմանքով, թէ ինչպէս ծիսական հայ բառերուն իմաստն յանախ վրիպած էր մեր լաւագոյն հայերէնագէտներէն ալ, օր. Տըլորիէէն, Պրոսէէն։ Առիթ պիտի ունենանք անդրադառնալու թէ ինչպէս «նափորտ»ը՝ որ ֆր. chasuble կը նշանակէ, իրենք նոյնացուցած են aubeի, chapeի և palliumի։ Տեսայ նաև թէ արևմտեան գիտուններ, հայ ծիսական զգեստաւորումներ պատկերացնող մանրանկարներու ուսումնասիրութեանց մէջ ստէպ անճիշտ բացատրութիւններ տուած են։

Այս նկատողութիւնները զիս համոզցուցին թէ սոյն աշխատութիւնս հրատարակելով օգտակար բան մ'ըրած կ'ըլլամ, այն պատճառաւ չէի կըրնար զանց ընել, թէև տակաւին նիւթը կատարելապէս ուսումնասիրուած չէ որ ատակ ըլլայ վայելուչ և վերջնական ցուցադրութեան մը, ըսելով ինչ որ կ'ուզուի կամ կարելի է գիտնալ։

Հոս չեմ չնորհակալութիւններս կը յայտնեմ Վենետկոյ Մխիթարեան Հ. Վ. Հացունիի, բոլոր այն ծանօթութեանց և սրբագրութեանց համար որ ուսումնասիրութեանս ընթացքին իրեն կը պարտիմ։ Ինք յօժարակամ կարգաց աշխատութեանս ձեռագիրն և իսնի տրամադրեց այն պատկերները զոր իր գիրքի այս մասին կցած է»։

Ի ՄԱՀՈՒՐՑԱՆՆ ՍԱՐԳՍԻ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ[1]

Որ ընդ տրխուր այս ցուրտ չիրմիս հովանեաւ
Սարգիս մեծ վաճառականն հանգեաւ։
Էր նա բոլոր հասարակաց սիրելի,
Բարեբարոյ բնութեամբ իւրով գովանի.
Ըզբազում ամս հոգաբարձու մեծաջան
Ընտրեալ եղեւ վարժարանին Մեսրովպեան.
Եւ թաղական Ատենապետ մինչ եկաց,

Սարգիս Գույումճեան

Սրբոյի մրտօք ի սէր ազգին ծառայեաց։
Կոչեաց յանկարծ ի յերկնուստ ձայն Արարչին
Անցեալ ծարաել յերկնից խորան լուսաբփին,
Ուր ի կայանըս անմահից սուրբք համայն
Բերկրաբանաւոր ուրախանան յաւիտեան։
Սակայն ի սուգ անմխիթար աչխարհն
Ամուսին իւր և զաւակունքն համօրէն.
Ըզնա յիշեն տարեքն ամէն ի լաւիւն
Սաղարթագեղ ծառոց անգամ սօսաւիւն
Աւաղ եթէ զքօղ արտասուաց միշտ ձօնեն
Անչուշտ ընդ օդս սլսկեալ նանիր ցընդիցեն.
Կամ բոլորիւք վարդից պըսակս յօրինմամբ
Գեղապանծոյն զարդարիցեն ըզտապան,
Դաղիկք տեղիւք վաղաթարչամ խամրեսցին
Անցորդ մարդկան և հետքըն բնաւ չերեւին.
Այլ զայս կընճեայ ըզմահարձան կանգնեն արդ
Դաշտուց ի դարս յաւերժ յանչինչ յիշատակ։

Ստեփանոս Տերտերեան

1. Գրաբ. Հոս կը ներկայացնենք այս գամբանագիրը յարգելու համար յիշատակը Տ. Ս. Գույումճեանի, հայրն հանրածանօթ վիպագիր Մակուլ Աբլէնի։

Խմբ.

ՀԱՅԿ ԱԿԱԴ. ԵՐԵՎԱՆ
digitised by R.A.R.A.R.@